

mpkslas • menas literatūra

DRAUGAS

ANTROJI DALIS / 1983

SAUSIO MĖN. 15 d. / January 15, 1983

PART TWO — Nr. 10(2)

Šiame numery:

Diskusija apie lietuvių romaną.

Vainikas išeivijos muzikai Juliui Gaideliui.

Tęsiame diskusiją: Vatikano II poveikis lietuviams.

Saint-Denys Garneau eilėraščiai.

Nijolės Jankutės novelė „Ir ko šitame mieste nepasitaiko!“

Po „Sakalo“ sparnais.

Česlovui Grincevičiui 70 metų.

Romo Viesulo grafika Chicagoje.

Vainikas išeivijos muzikai Juliui Gaideliui

A. KUČIŪNAS

Julius Gaidelis buvo dar visai mažas, kai mirė abu jo tėvai. Gyveno jie tada Švenčionių apskr., lenkų okupuotoje Lietuvoje. Kadangi našlaičio giminės patys vos duonos plūtą užsidirbdavo, Julius tėta mažytį slapta pervedė per demarkacijos liniją ir paliko Kaune, našlaičių prieglaudoje.

„Esu, matai, išeivis nuo pat vaikystės“, juokavo Gaidelis.

„Tai gal todėl, Juliau, tavo muzikoje tiek daug disonansų, įniršio, tiek daug graužaties?“

Jisai nieko į tai neatsakė, tik nervingai iškratė peleninėn išrūkytą pypkę.

Buvom susitikę 1981 m. pavasarį, kai mudu su sūnum važinėjome po Amerikos rytinį pakraštį. Aplankėm ta proga Julių ir Feliciją Gaidelius Holbrooko miestelyje, netoli Bostono.

Atsimenu, kai privažiavom jų mūrinių, mano bičiulis, išėjęs pro duris, jau laukė mūsų. Smarkus ir šaltokas balandžio vėjas draikė žilus jo plaukus ir rusvo švarko skvernus. Atrodė jis man pernelyg suliesjęs, nuvargęs ir senstėjęs. Ištrigo atmintį toks vaizdas: stovi įkalniui Julius Gaidelis, tarsi lyg pranašas Vydūnas — asketiškas ir rūšiai rimtas. Intensyviai stebi atvažiuojančius ir bando šypsotis.

Jo namai buvo visiems mums pažįstami „bungalow“ tipo: išvien svetainė ir valgomasis, čia pat virtuvė, o nuošaliau miegamieji ir vonios kambarelis. Mano dėmesį patraukė nepaprastai didelis fotelis prie svetainės lango, greta jo būtinai tropiškas augalas, berods oleandras ir ant sienų nemaža paveikslų, jų tarpe ir kompozitoriaus portretas.

Valgomajame dominavo labai aukštas, senoviškas pianinas. „Nebandyk juo skambinti“, perspėjo šeimininkas. „Jis visiškai išgveręs. Man, žinoma, beveik nereikalingas, nes komponuoju muziką be instrumento“.

Manding Gaidelis išvis nesuko sau galvos dėl daiktų ar

Kompozitoriaus Julius Gaidelio Ketvirtosios simfonijos rankraščio ištrauka.

aplinkos patogumų. Net ir dėl maisto. Kai susėdom pietų, pastebėjau, kad jis tesuvalgė sriubos lėkštelę. Pypkę tačiau rūkė ir rūkė.

Nemėgo ir tuščio užstalės šnekučiavimo. Rodos atsipalaidavo tik tada, kai mudu pasitraukėm pokalbiui į kambarį tarp kartono dėžių, prikurtų betvarkos kompozicijų rankraščiais.

Buvo mažakalbis. Žiūriu dabar į savo anos kelionės užrašus ir matau, kad Gaidelis nedaug ką pasakojo man apie savo vaikystės ir jaunystės dienas. Gal neradavo žodžių savo mintims, o gal išvis nemėgo apie save kalbėti. Žinau, kad dievai netausojo nė kompozitoriaus, nė jo šeimos visą gyvenimą.

Bet kaip muzika? Kada pajuto norą komponuoti?

„Neatsimenu, kada nebūčiau norėjęs rašyti muziką“, tvirtino jisai. „Kai tik baigiau suaugusių gimnaziją, tučiuoj pradėjau muzikos mokslą. Buvo ypatingai šventiška diena, kai pirmusyk įžengiau į Juozo Gruodžio kabinetą. Žinai, mokiausi ir Bostone pas labai gerus mokytojus, bet Gruodis buvo man lyg koks švyturys“.

„Kuo pasižymėjo jo mokymas?“

„Negalėčiau daug pasakyti. Gal tik tai, kad įkalė galvon, jog būtent talentas ir įkvėpimas (įkvėpimas — šiaudai, sakė) tai toli gražu ne viskas. Svarbiausia, liėpė dirbti kas-

dien, nežiūrint ar yra noras, ar ne. Na, ir dirbau, netingėjau“.

Tikra teisybė: Julius Gaidelis nelaukdavo nei įkvėpimo, nei užsakymų, nei užmokesčio. Jis rašė, nes negalėjo nerasyti.

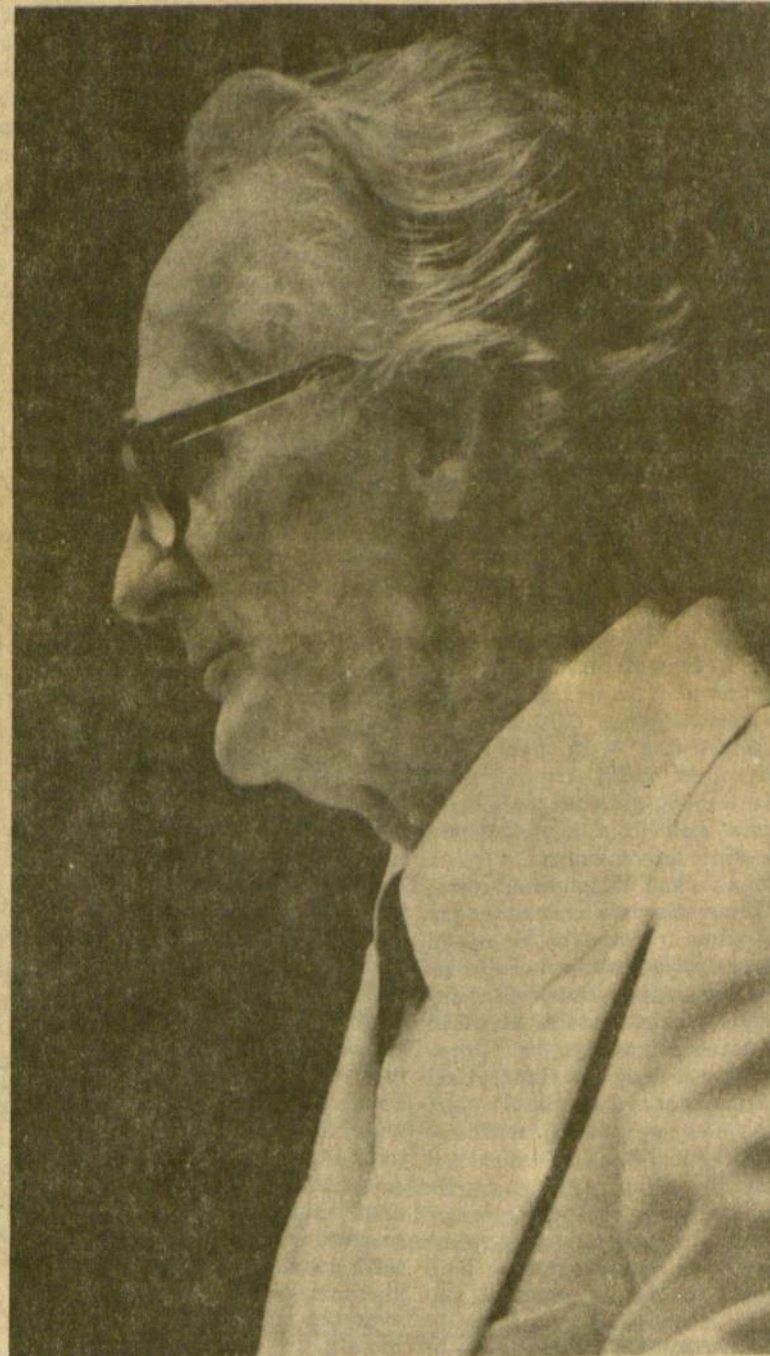
Skaitau savo užrašuose, kad mūsų pokalbio metu kartkartėmis įterpdavau ir vieną kitą kritišką pastabėlę dėl jo muzikos, bet jisai, kaip ir dažnas kūrėjas, pasikliaunantis savimi, vis lakoniškai man ką nors atkirsdavo. Kai, pavyzdžiui, paminėjau, kad dažnai jo veikaluose, ypač dainose, pernelyg daug sentimentalumo, tai taip atsakė: „Na, kartais juk apima toks ypatingai sentimentalus jausmas. Kas čia blogo?“

Arba kitąsyk pakritikavau, kad jo orkestrinėje muzikoje labai didelis, gausus garų srautas, mano manymu, daug pašalinių, gal net bereikšmių gaidų...

„Matai, — pertraukė mane, — būna tokių dienų, kad tarytum skruzdės širdį graužia... Rašau, kaip išeina!“

Ir staiga nusikvatojo. „Nei aš pats, nei mano muzika nebuvo labai populiari“.

Papasakojo man tada atsitikimą dar iš konservatorijos laikų. Mokyklos styginis kvartetas „rima vista“ grojo jo vieną pirmųjų veikalų. Pergrojus vargais negalais kompozicija, violončelistas Mykolas Saulevičius prišokęs prie jo ir piktai sušukęs: „Kitąsyk padėk

Kompozitorius Julius Gaidelis (1909.IV.5—1983.I.6)

Nuotrauka Vytauto Maželio

švarų gaidų lapą ant palangės, kad musės apdergtų — išeis geresnė muzika!“

Šiandien tas styginis kvartetas turbūt net senoviškai skamba, pagalvojau. „Baisiai konservatyviai!“ — pridūrė jis.

Galiausiai kalba pakrypo į Gaidelio Ketvirtąją simfoniją, kurią jis laikė labiausiai pasisekusiu savo kūrinium. Ir aš jam nuširdžiai pritariau: ši milžiniška (200 partitūros puslapių) kompozicija yra ne tik Gaidelio muzikinė kvintesencija, bet didžiai originali, romantiškai moderni. Gaidelis, ikišiol užsisiklėdęs savyje, niekad nesivaikęs muzikinių madų, su šiuo veikalu pasirodė tikras mūsų laikų kūrėjas.

Istorija apie Gaidelio pastangas gauti iš mūsų organizacijų finansinės paramos simfonijos įrašymui, turbūt visiems yra žinoma, čia

jos nekartosiu. Be abejo, kompozitorius buvo pilnas kartėlio: „Žiūrėk, dalinam tiek daug premijų, net ir už nežinia ar užbaigtas operas, o čia buvo jau pagrotas ir gerai įvertintas veikalas. Gal ir nebūčiau gavęs premijos iš tos Pulitzer Prize komisijos, bet buvo proga, o svarbiausia, būtų pasilikusi įgauta lietuviška simfonija“.

(Beje, tuo metu Pulitzer Prize laimėjo David Del Tredici už simfoninį veikalą — „Memory of a Summer Day“, apie kurį įžymus kritikas Andrew Porter rašė, kad ši kompozicija esanti „unnecessarily flamboyant in style, and dangerously thin in content“.

Kad Gaidelio simfonija yra skysto turinio, tikrai negalima būtų pasakyti).

Kitą dieną išvažiavome. Atsisveikinome, vieni kitiems sudiev mojuodami.

Kertinė Parastė

Diskusija apie lietuvių romaną

Iš paprastų pasibadymų dėl Avyžiaus romano „Degimai“, ypač dėl šiandienos negerovės vaizduojančių puslapių, „Literatūroje ir mene“ pernai įsiliępsnojo erdvi diskusija apie lietuvių romaną apskritai. Paskutinį sykį taip karštai ir išsamiai diskutuota prieš koki penkioliką metų, kai rašto žmonės sujaukė „sąmonės srauto“ temą. Dabar diskusijų objektas — pati lietuvių „romano esmė“.

Nuolat laidojamas, vis prikeliamas iš numirusių, romanas visad buvo „nervingas“ žanras — krizės glūdi pačioje jo prigimtyje. Jo problematika ypač paaštrėjo pastaraisiais dešimtmečiais, kai ėmė blėsti didysis moderniojo romano impulsas. Tad ginčų apie romano esmę ir ateitį nebūtų buvę išvengta net ir laisvoje, sovietinės santvarkos nepatyrusioje Lietuvoje. O dabar tokioms diskusijoms dar didesnė paskata Vengrų filmo režisierius Peter Baczo neseniai rašė, kad „kino mene mes turime kalbėti apie tokius dalykus, apie kuriuos negalime pasisakyti politikos ar mokslo srityse“. Jo žodžiai galioja ir Rytų Europos romanui, įskaitant lietuviškąjį. Nenuostabu, kad diskutuojant lietuvių romaną, plačiau ir giliau pasisakyta apie lietuvių visuomenę, negu „Tiesos“ visuomeniniuose straipsniuose.

Diskusijų įkarštyje susipainiojo ir partinių komentatorių linijos: vieni „subėgo badyti“ Lenino premijos laureato knyga, o kiti stojosi jos ginti. Pasirodė ir oficialios marionetinės figūros: „liaudies balsą atstovaujantis“ vairuotojas Dagilis“ pasipiktino, kad „Degimų“ veikėjai — „geriantį, lėbaujanti šutvė“ — nėra būdingi „tarybinės liaudies“ atstovai, nes jie nesigrumia su blogybėmis. Mindaugas Akelaitis lietuvių rašytojams pasiūlė mokytis iš Čilės kompartijos pareigūno Volodios Teitelboimo, kurio knyga „Vidaus karas“ esąs šio laikinio romano modelis. Taigi, išganymo ieškotit agitprope!

Visai kitaip apie lietuvių romaną kalbėjo kritikai ir auto-

riai: Kubilius, Zalatorius, Gra-nauskas, Mikelinskas ir kiti. Jie peržvelgę praeities iliuzijas, blaiviai įvertino dabartinę padėtį ir išreiškė savo pageidavimus ateičiai. Zalatorius ironiškai priminė, kad, palyginti, neseniai dar buvo tvirtinama, jog lietuvių romanistai pralenkė ir Proust'ą ir Joyce'ą ir Kafką, nes jie esą įveikė anų „vienpusiškumą“ — sujungę psichologinį momentą su socialiniu. Ši arogancija, aiškina Zalatorius, kilo iš „paviršutiniško... tarybinės, pasaulinės ir mūsų pačių ikikarinės literatūros pažinimo“. O kokia padėtis šiandien? Akiratis praplatėjo, paviršutiniškumo mažiau, „tarybinės“ literatūros per akis, bet nemaža pasaulinės literatūros teritorija dar tebėra „uždrausta zona“. Lietuviai tebėra atitverti ir nuo savo išeivijos literatūros.

Diskusijų metu išreikšta vilties, kad romanistams suteiks pagalbą istorikai, sociologai ir filosofai. Kažin. Kaip rašo Mikelinskas: „Juk iki šiol mes dar neturime autentiškesnio lietuvių istorijos vadovėlio, naujų procesų, vykstančių visuomenės organizmo gėmėse, mokslinio, sociologiniais tyrimais pagrįsto vertinimo“. Ar gali būti kitaip? Ar totalitarinė sistema gali toleruoti nepriklausomą istoriją, sociologiją, filosofiją, kuri duomenys ir išvados gali nesutikti su partijos iš anksto nubėžtais atsakymais? Net ir, palyginti, liberalioje Vengrijoje drąsesnių sociologų veikalai buvo konfiskuoti, o jų autoriai paragavo kalėjimo. Kaip ne sykį Rytų Europos istorijoje, rašytojams tenka pasikliauti vien savo žinojimu ir vaizduote, drąsa ir išradingumu.

Kalbant apie ateitį, diskusijoje dažnai pasigirdo ne tik meniškai pakilaus, bet ir visuomeniniai autentiško, neme-luoto romano ilgesys. Tokio romano, kuriame, kaip rašė Mikelinskas, „Kuo akivaizdžiausiai atsispindėtų, kaip mes gyvename, kas tame gyvenime yra tikra, pastovų, teisinga, o kas netikra, laikina, (Nukelta į 2 psl.)

Dviejų muzikų draugystė: kompozitorius Julius Gaidelis (dešinėje) ir smuikininkas Izidorius Vasyliūnas, abu neseniai mirę. Apie Izidorių Vasyliūną kultūriniam priede bus netrukus spausdinamas Stasio Santvaro straipsnis. Nuotrauka Vytauto Maželio

Tęsiame diskusiją: Vatikanas II

Vatikano II suvažiavimo 20 metų sukaktį minint, skaitytojai atsako į klausimus: 1) ar gerai, kad šis suvažiavimas įvyko? 2) kaip jis pakeitė mūsų gyvenimą? 3) ir kur dabar jo šviesioje lietuviškajam gyvenimui turėtume kreipti?

Sesuo Margarita Bareikaitė (Torontas):

1. Labai gerai, kad Vatikano II suvažiavimas įvyko, ir labai laiku, nes modernūs žmogus netilpo senosiomis rėmuose. Bažnyčia liturginius pakeitimus įvykdė gan sėkmingai su mažomis, palyginti, išimtimis. Diakono atgaivinimas yra gan sėkminga forma labiau įjungti pasauliečius į aktyvų Bažnyčios gyvenimą. Lietuvių parapijose to labai pasigendama.

2. Tiek atsiaro žmogaus, tiek lietuviškos bendruomenės gyvenimas yra panašus drugeliui, kuris neįsija savo praeitį savyje ir ant jos stato dabartį, ir pasiruošia atečiai iš to, ką jis asimiliavo iš praeities. Jaučiame, kad Dievas žmogų neilaukia kalbines. Šių laikų žmogui trūksta saulės, šviesos. Šiandien žmogus skundžiasi nerimu, pilkuma. Dievo ilgesys ir ateities viltis yra gerokai apmirusi žmogui. Tikėjimas Jėzaus grįžimu į pasaulį, į žmogaus širdį turi vėl uždegti ilgesiu, viltimi ir energija.

3. II Vatikano susirinkimo dekretas apie pasauliečių apaštaliavimą nėra dar mūsų lietuvių tarpe pakankamai įsisąmonintas ir veiksmingas. Jaučiame, drąsos stoka jaunime plaukti prieš aršę ir išsivaduoti iš materialinių gėrybių vilionių.

A. T. (Chicago):

Į visus liturgijos ir išorinius pasikeitimus žiūriu, kaip labai pozityvius Bažnyčios žingsnius. Svarbiausi pakeitimai, tai šv. mišių apeigose. Man rodos keisti argumentai apie buvusio lojistikų mišių "didingumą". Nerandu niekur Kristaus moksle patarimų "didingumo" reikalo. Atvirkščiai, Jis kalbėjo apie priartėjimą prie Jo. O šandieninės mišių apeigos kaip tik tai ir išsukia. Dabar negalima pasinerti savo mintyse ar vien tik grožėtis apeigomis. To žmogui irgi reikia, bet laikas tam nėra šv. mišios. Dabartinės mišios išsukia dalyvavimą — tą priartėjimą — ir, man rodos, kad minėti mišių kritikai nesupranta mišių prasmės, apie kurią Kristus kalbėjo, o ta prasmė yra pilnutinis dalyvavimas.

Manau, kad didžiausias Vatikano II suvažiavimo pasiekimas yra atvirumas ir galimybė klausinėti ir svarstyti klausimus, kurie anksčiau buvo atidurti nuo viešų diskusijų. Ir kaip tik tame atvirume aš matau daug progų, bet tuo pačiu metu ir daug nuvylimo. Klausinėjimo galimybės matosi šandien, kad ir vyskupų mastyje apie branduolinį karą. Matosi, kad senos Bažnyčios pažiūros, berods nuo Augustino, ir "teisėtą karą" dabar yra persvarstomos. Bent man visai nesuprantama, kaip žmogus, užmuštas napalmo, skiriasi nuo žmogaus, užmušto branduolinės bombos. Manysiu, kad moralinis klausimas apie karą, apie puolimą ir apsigynimą yra daug svarbesnis negu išskyrimas tam tikrų priemonių tai atsiekti.

Ir kaip tik šitas šių dienų svarstymas man sukelia daug nepasitenkinimo. Iš vienos pusės, labai gerai, kad Bažnyčia imasi plačių socialinių klausimų. Tai vėl teigiamas poveikis po-vatikaninės Bažnyčios minties. Bet man atrodo, kad tai yra labai prastas pirmenybių pasirinkimas. Šiais metais svarstomas branduolinio karo moralumas, o kitais metais, girdėjau, bus svarstomas kapitalizmo moralumas ir turto išlyginimas tarp įvairių visuomenių ir pasaulio kraštų. Gerai, kad galima šiuos klausimus viešai aptarti. Bet ar yra kas nors daroma apie tai, kad, viešai skelbiamų statistikų duomenimis, 25, 50 ar net 75 nušimčiai katalikų nesutinka su Bažnyčios pozicija gimdymų kontrole, abortų, skyrų bei panašiais klausimais.

Mano supratimu, Vatikano II suvažiavimui yra būdingiausia tai, kad jis paskelbė religinę laisvę. Jis pareiškė, kad vienintelė tikroji religija glūdi visuotinėje ir apaštalinėje Bažnyčioje, kuri Viešpaties Jėzaus įpareigota šią religiją skleisti visiems žmonėms (Religinės laisvės deklaracija, nr. 1), bet taip pat deklaravo, kad žmogaus asmuo turi teisę į religinę laisvę (ibid. nr. 2). Pagal Vatikano II mokymą niekas negali būti vertinamas elgtis prieš savo sąžinę ir būti traukiamas elgtis pagal savo sąžinę. "Dieviškojo įstatymo teiginius žmogus suvokia ir pažįsta, tarpininkaujant sąžinei, kurią privalo ištikimai sekti visose savo

veiklose, kad pasiektų savo tikslą — Dievą" (ibid. nr. 3).

Nors tiesa padaro žmogų laisvą, bet ji neturi teisės žmogiškąjį asmenį išlaisvinti prievarta. Jei palyginsime tiesą ir žmogiškojo asmens kilumą, šiuo atveju religinę tiesą ir žmogų, tai žmogiškojo asmens orumas turi primata prieš tiesą. Kaip pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje skelbia, "žmogus turi savo širdyje Dievo įrašytą įstatymą, kurio klausyti reikalauja pats žmogaus kilnumas ir pagal kurį jis bus teisiamas" (nr. 16).

Vatikano II konstitucijų ir dekretų kalba yra daugiausia biblinė, be scholastinių ir juridinių aptarimų, paprasta ir prieinama tikinčiam ir netikinčiam, bet daug kas, skaitydamas ir savaip interpretuodamas jo nutarimus ir dekretus, suklupo, pasakytume, išėjo iš vėžių. Juk daug kunigų ir seselių vienuolių nukrypo nuo tradicinio aiškinimo antgamtinio gyvenimo ir tradicinės tarnybos Bažnyčiai. Ne vienas kunigas ir ne viena seselė vienuolė pasakė savo vyresnybei, kad "mano sąžinė kitaip sako, man ją reikia sekti".

Visi pajutome, kaip po Vatikano II susirinkimo susilpnėjo Bažnyčioje tradicinė dvasininkų ir pasauliečių disciplina. Bažnyčios tragedija, kad jai pritrūko pasauliečių vienuolių ir kunigų. Užsidarė daug katalikiškų mokyklų. Ir dėl to klausimas, kas bus toliau, kad kasmet kunigų ir seselių vienuolių skaičius mažėja ir dėl pasauliečių stokos uždaroji vienuolynai.

Nors Vatikano II susirinkimas vyko šimtmečio antroje pusėje ir bandė katalikų Bažnyčios liturgiją priartinti prie naujų laikų reikalavimų, tačiau ir po šio susirinkimo vis dar Bažnyčioje valdo vaitojama dėl Izraelio. Idomu, ką veikia katalikų bažnyčiose arabai?

2. Po Vatikano II susirinkimo žmonija turi natęję, tiesę Bažnyčios supratimą ir aptarimą. Ji yra Dievo tauta ir, kaip tokia, turi bendrauti savo tarpe visame išganymo darbe. Mano manymu, tai yra didelis Bažnyčios linksmas pakeitimas, kad ir pasauliečiai yra įtraukiami į jos veiklą, liturgiją, parapijų tvarkymą ir į tai, ką mes sakome "Visa atnaujinti Kristuje". Man atrodo, kad yra nesupratimas, kai dvasininkai nori save supasaulinti. Kunigų ir vienuolių pašaukimas yra aukštesnis už kitus pašaukimus, nors pagal Vatikano II mintį nieko pasaulėje nėra profaniško, nes viskas yra Dievo paliesta ir sukurta. Tačiau netinka nei vienuolėms, nei kunigams susidėti su kokiais teroristais vardan socialinio susigimo, kurį labai gina susirinkimas.

Dr. Petras Kisielius (Cicero, Ill.):

1. Be abejo, į pirmą klausimą noriu atsakyti teigiamai. Bažnyčios Vatikano II suvažiavimas yra vienas iš didžiausių XX amžiaus įvykių. Katalikų Bažnyčios istorijoje Vatikano II suvažiavimas yra vienintelis ir pirmasis toks, kurį pilniausia prasme galima vadinti visuotiniu. Atidarymo dieną, 1962 m. spalio 11 d., dalyvavo 2540 vyskupų, o sesijose visą laiką daugiau kaip 2000. Ortodoksų ir protestantų buvo 93 delegatai-stebėtojai, vėliau dalyvavo rinktiniai pasauliečiai ir seselės vienuolės kaip stebėtojai bei klausytojai. Vatikano II suvažiavimas nebuvo uždaras, skirtas svarstyti tik Katalikų Bažnyčios reikalus ir doktrinos grynumą. Jis išėjo su atviru žvilgsniu į visą pasaulio reikalus ir problemas. Todėl jis primena paties Kristaus mokymą ir įsakymą: "Eikite į visą pasaulį ir skelbkite Evangeliją visai kūrinijai" (Mk.16,16). Kristus moko, aiškino žmonėms, į ką panaši jo karalystė, bet dogmatiškai nieko nepasmerkė. Panašiai ir Vatikano II pareiškimai yra pozityvūs, be pasmerkiančių anatemų tiems, kurie turi savo skirtingą pasaulėžiūrą ir religinius įsitikinimus ne pagal Bažnyčios dogmatinius aptarimus.

Mano supratimu, Vatikano II suvažiavimui yra būdingiausia tai, kad jis paskelbė religinę laisvę. Jis pareiškė, kad vienintelė tikroji religija glūdi visuotinėje ir apaštalinėje Bažnyčioje, kuri Viešpaties Jėzaus įpareigota šią religiją skleisti visiems žmonėms (Religinės laisvės deklaracija, nr. 1), bet taip pat deklaravo, kad žmogaus asmuo turi teisę į religinę laisvę (ibid. nr. 2). Pagal Vatikano II mokymą niekas negali būti vertinamas elgtis prieš savo sąžinę ir būti traukiamas elgtis pagal savo sąžinę. "Dieviškojo įstatymo teiginius žmogus suvokia ir pažįsta, tarpininkaujant sąžinei, kurią privalo ištikimai sekti visose savo

veiklose, kad pasiektų savo tikslą — Dievą" (ibid. nr. 3).

Nors tiesa padaro žmogų laisvą, bet ji neturi teisės žmogiškąjį asmenį išlaisvinti prievarta. Jei palyginsime tiesą ir žmogiškojo asmens kilumą, šiuo atveju religinę tiesą ir žmogų, tai žmogiškojo asmens orumas turi primata prieš tiesą. Kaip pastoracinė konstitucija apie Bažnyčią šiuolaikiniame pasaulyje skelbia, "žmogus turi savo širdyje Dievo įrašytą įstatymą, kurio klausyti reikalauja pats žmogaus kilnumas ir pagal kurį jis bus teisiamas" (nr. 16).

Vatikano II konstitucijų ir dekretų kalba yra daugiausia biblinė, be scholastinių ir juridinių aptarimų, paprasta ir prieinama tikinčiam ir netikinčiam, bet daug kas, skaitydamas ir savaip interpretuodamas jo nutarimus ir dekretus, suklupo, pasakytume, išėjo iš vėžių. Juk daug kunigų ir seselių vienuolių nukrypo nuo tradicinio aiškinimo antgamtinio gyvenimo ir tradicinės tarnybos Bažnyčiai. Ne vienas kunigas ir ne viena seselė vienuolė pasakė savo vyresnybei, kad "mano sąžinė kitaip sako, man ją reikia sekti".

Visi pajutome, kaip po Vatikano II susirinkimo susilpnėjo Bažnyčioje tradicinė dvasininkų ir pasauliečių disciplina. Bažnyčios tragedija, kad jai pritrūko pasauliečių vienuolių ir kunigų. Užsidarė daug katalikiškų mokyklų. Ir dėl to klausimas, kas bus toliau, kad kasmet kunigų ir seselių vienuolių skaičius mažėja ir dėl pasauliečių stokos uždaroji vienuolynai.

Nors Vatikano II susirinkimas vyko šimtmečio antroje pusėje ir bandė katalikų Bažnyčios liturgiją priartinti prie naujų laikų reikalavimų, tačiau ir po šio susirinkimo vis dar Bažnyčioje valdo vaitojama dėl Izraelio. Idomu, ką veikia katalikų bažnyčiose arabai?

2. Po Vatikano II susirinkimo žmonija turi natęję, tiesę Bažnyčios supratimą ir aptarimą. Ji yra Dievo tauta ir, kaip tokia, turi bendrauti savo tarpe visame išganymo darbe. Mano manymu, tai yra didelis Bažnyčios linksmas pakeitimas, kad ir pasauliečiai yra įtraukiami į jos veiklą, liturgiją, parapijų tvarkymą ir į tai, ką mes sakome "Visa atnaujinti Kristuje". Man atrodo, kad yra nesupratimas, kai dvasininkai nori save supasaulinti. Kunigų ir vienuolių pašaukimas yra aukštesnis už kitus pašaukimus, nors pagal Vatikano II mintį nieko pasaulėje nėra profaniško, nes viskas yra Dievo paliesta ir sukurta. Tačiau netinka nei vienuolėms, nei kunigams susidėti su kokiais teroristais vardan socialinio susigimo, kurį labai gina susirinkimas.

Antanas Vaikšnoras

Door of my soul (aliejus) Ciurlionio galerija

Paulius Augius

Procesija (grafika) Ciurlionio galerija

rinkimas.

Su Vatikano II susirinkimu daug kas pasikeitė visame gyvenime. Jis sudomino pasaulį. Religinės temos susirinkimo metu ir po jo buvo spaudos nagrinėjamos kaip pagrindinės temos. Bet šio suvažiavimo didžiųjų tikslų ir sprendimų interpretacija spaudoje dažnai neatitiko tikrosios suvažiavimo minties. Daug rašyta, bet siekta tik sensacijų, pabrėžtinai keltos pasitaikančios kontrolės versijos, liečiančios Bažnyčios discipliną, moralę, liturgiją. Katalikų Bažnyčios religiniame gyvenime atsirado samysis. Visi kalbėjo, kad Bažnyčiai reikia prisitaikyti prie naujo pasaulio reikalavimų ir moderniško gyvenimo pasikeitimo. Bet, stebėdami povatikaninį Bažnyčios gyvenimą, dar iki šiol nežinome, kas ką formuoja: ar Bažnyčia pasauli, ar pasaulis Bažnyčią.

Naujoji teologija savo kontroversiniais sprendimais ir abejonėmis pasiekė plačias mases, ypač besimokslinančių jaunimą, kuris yra dar tik sąžinės formavimo stadijoje. O Bažnyčia turi pareigą formuoti teisingą sąžinę, pagal kurią žmogus turi gyventi. Tradicinė teologija aiškiai nežino, kad žmogus yra atsakingas už savo veiksmus prieš Dievą ir prieš žmones. Modernioji teologija gi daug kur sukelia abejones bei atsakymų. Nėra tai Vatikano II kaltė, bet reikia pripažinti, kad po šio susirinkimo daug kur moralinis gyvenimas pasišlo. Skrybros šeimoje, abortai yra kasdieniniai įvykiai, su kuriais jau apsiprantama ir kurie krikščioniškos sąžinės nesukrečia. Nuostabu, kad kai kuriems teologams net pati didžioji Kristaus prisikėlimo iš mirusiųjų tiesa yra tik tikėjimo objektas, o ne istorinis įvykis, paliudytas tų, kurie

su juo po prisikėlimo valgė ir gėrė.

Vatikano susirinkimas įvertino pasauliečių reikšmę Dievo tautoje, išskėlė žmogaus asmens kilumą ir vertę. Čia išliko ir moterų klausimas, kiek ir kaip jos reikalingos Bažnyčios tarnyboje. Prieš Vatikano II susirinkimą jos Bažnyčioje beveik jokių teisių neturėjo. Pagal šv. Pauliaus pasakymą, jos bažnyčioje turėjo lyti. O dabar jos pakėlė balsą ir jau netyli, eina prie altoriaus, nori aktyviai dalyvauti liturgijoje ir Bažnyčios veikloje. Kaip tas moterų emancipacijos klausimas Bažnyčioje išsiriš, dar nėra aišku. Dar tik 20 metų suėjo, kai Vatikano II susirinkimas buvo suaukštintas. Prie mažas laiko tarpas ir per trumpą perspektyvą, kad būtų galima daryti vienkien ar kitokių sprendimų. Esame dar tik formavimo stadijoje, eksperimentų laikotarpyje.

Bažnyčios gyvenime bandymai reikšmi visose srityse. Vienuolynai turėjo taisyti ir kurti naujas savo gyvenimo konstitucijas, kunigų seminarijos bandė naują auklėjimo būdą, liturgija neturėjo dar pastovių normų ir t.t. Žinome, kaip klebonai nešė iš bažnyčių šventųjų statulus. Iš bažnyčių dingus vertingi meno kūriniai, nes nerėjo viską suprantinti. Tie eksperimentai ir tikinčiųjų gyvenimą atnešė daug nesupratimo ir samysio. Liturgiją norėjo supaprastinti ir padaryti moderniajam žmogui labiau suprantamą ir priimtina.

Labai pozityvus dalykas, kad Mišių ir liturgijos apeigų kalba padaryta visiems suprantama kalba. Bet lietuviams emigrantams šis pakeitimas atėjo pavėluotai. Prieš 50 ar 40 metų lietuvių kalbos įvedimas į liturgiją būtų sustipręs parapijų ir lietuvių dvasią, o dabar matome, kad šis pakeitimas mums nepadėjo nei parapijų sustiprinti, nei lietuvių priedarpijų išlaikyti. Kai kurie Amerikos vyskupai net buvo uždraudę lietuvių kalbą vartoti Mišiose ir sakramentų teikime. Reikėjo priimti anglų kalbą išpausdintus mišiolėlius ir kitų apeigų knygeles, ko mes dar iki šiol neturime.

Visi buvome pripratę prie lotynų kalbos liturgijoje ir liturgijos gražių giesmių, didžiųjų švenčių iškilmingų apeigų, kurių ir dabar pasiilgstame. Kazin ar Vatikano II suvažiavimas turėjo mintį viską supaprastinti iki kasdieniško. Dievas yra tas pats visą laiką, bet žmogui įgimta prie jo artintis ir jį garbinti visu tuo, ką mes turime gražiausio ir kilniausio. Kaip minėjau, mes dar vis gyvename eksperimentų laikotarpyje, kuriame bandomi kraštutinumai. Visada būdavo suiručių po visuotinių Bažnyčios suvažiavimų. Paskui gyvenimas nusistovėdavo ir rasdavo pusiausvyrą. Taip bus ir su Vatikano II susirinkimo bažnytinio periodo. Išliko nauji teologai, kurie naujais žodžiais aiškina tas pačias apreikštąsias tiesas, labiau suprantamas naujajam pasauliui. Besikeičiantis pasaulis Vatikano II nutarimuose atras pastovias teologijos, moralinio gyvenimo, liturgijos ir viso religinio gyvenimo normas.

3. Paprastam žmogui yra sunku suvokti, kaip reaguoti į religinius sąjūdžius. Labai pozityvus yra eumeninis sąjūdis. Visi jaučiame, kad krikščionims reikia vienybės, nes Kristus tos vienybės

Lietuvių romanas

paradiška, problemiška, neteisinga, rasi, net melaginga". Mikelinskas klausia: "Ar mes jau pasiruošę, pribrendę tokį romaną priimti į savo tarpą?" Lietuvių skaitytojai į šį klausimą atsakytų "taip." O partijos atsakymas? Jo, turbūt, nereikia nė aiškinti.

Diskusija apie lietuvių romaną savo reiklumą ir atvirumą prašoko įprastinį oficialios spaudos lygį; daugelis jos dalyvių vaizdžiai pademonstravo, kaip giliai jie sielojasi dėl lietuvių kultūros ateities. Tos diskusijos fone CK sekretoriaus Liongino Šepelio tvirtinimai "Pergalės" skiltyse, kad lietuvių romanas klesti "brandaus socializmo" sąlygomis, skamba kaip plakatiniai šūkiai.

Tačiau diskusija apie romaną ne tik išsakė lietuvių kultūrininkų rimtį bei ryžtą — ji drauge parodė kokiom aukštom tvorom jie tebėra aptverti ir koksai dar gajus jų "vidinis cenzorius". Žvilgtelkime į kritiko Kubiliaus straipsnį. "Romanas turi atverti giluminių procesų žemėlapi", rašo jis ir ima vardinti klausimus, į kuriuos lietuvių romanas turėtų mėginti atsakyti: "Kokios yra nugriautų kaimo sodybų ūkinės ir psichologinės pasekmės? Kodel tiek irstantčių šeimų? Kuo paaiškinti jaunų vyrų savižudybes mūsų ramiuose miesteliuose ir kolūkių gyvenvietėse? Kodel taip prastai mūsų inteligentija... taip dažnai akiai abejinga... kultūros padėčiai, savo genties likimui? Iš kur mūsų socialinės lygybės visuomenėje turto liūčių kasta?"

Svarbūs, degantys klausimai, bet jų sąrašas nepilnas. Kubilius staiga sustoja, lyg kaktą atsimušęs ir nematomą sieną. Į tą pačią tylos sieną atsimsuša ir lietuvių romanas. O nutrukusį Kubiliaus klausimų sąrašą reikia testuoti kaip lietuvių tautą paveikė virš keturiasdešimt metų besitęsianti svetima, totalitarinė santvarka? Kiek daug praranda mūsų jaunimas, kuris pradžios mokyklose ir gimnazijose nėra supažindinamas su savo tautos istorija? Kaip lietuvių veikla metodinis jų praeities klastojimas, jų nepriklausomos valstybės niekinimas

reikalavo ir savo maldose paskutinės vakarienės metu prašė savo Tėvo. Po Vatikano II susirinkimo žinome, kad reikia gerbti kiekvieną įsitikinimą. Bet tai nereikia, kad kiekvieno žmogaus įsitikinimas yra ir tavo įsitikinimas. Taip pat žinome, kad visi esame glaudžiam ryšy su Dievu, be kurio negalime gyventi ir veikti. Bet nėra aišku, kur žmogus veikia Dievo įkvėptas, kur įtakojamas ištisio pasaulio ar iškrypusios ir nesveikos savos prigimties. Manau, kad savo gyvenime reikia laikytis tų normų, kurias skelbia ir tvirtina oficialūs Bažnyčios autoritetas, autentiškai galįs interpretuoti Vatikano II nuostatus. Šiuo atveju toks autoritetas yra Romos vyskupas — popiežius ir vyskupai, kurie yra su juo vienybėje. Tik šiuo būdu tikintieji išlaikė per ilgus amžius katalikybę ir vienybę.

Po Vatikano II susirinkimo katalikų tikėjimas pasidarė atvires pasauliui. Po susirinkimo daugelis atrado lyg naują dalyką, kad visiems reikia dialogo. Reikia dialogo visuose sąjūdžiuose, kur rastume, kas yra esminga ir kas tik atsitiktinai reikalinga. Katalikų praktiškame gyvenime ypač išskyla katalikiškos parapijos vertė. Parapija yra ta vieta, kurioje turėtų vykti katalikiško gyvenimo dialogas tarp pasauliečių ir kunigų. Juk atrodo, kad ir pats Dievas su mumis veda dialogą. Jis niekam nedaro prievartos. Ir mūsų religiniame, politiniame, visuomeniniame ir visos veiklos gyvenime reikia dialogo lietuvių bei savo tapatybei išlaikyti, kad mes vieni kitiems suprastume ir atskirtume, kas yra esmė ir kas tik priemonė.

oficialioje spaudoje ir literaturoje? Kiek nuostolių pareikalauja svetimos, rusų, kalbos brukimas, nuo pat vaikų darželio, gimtosios kalbos sąskaiton? Kokios kasdieniu metu paremtos sistemos giluminės pasekmės? Kiek reikės užmokėti — psichiniai ir moraliniai — už primityvią ateistinę propagandą, tradicinės dorovės sampratos ardymą?

Tų klausimų nekliausia nei Kubilius, nei Avyžius — kurio romanas "Degimai" sukėlė minėtas diskusijas — nei kiti oficialiose spaudos ribose trūskiantys rašytojai. Tie klausimai tepasigirsta lietuvių savilaidoje, kuri atlieka nepaprastai svarbią moralinę ir pažintinę funkciją. Bet savilaidos tiražas ribotas, jos stilius — publicistinis. Kubiliaus pageidaujama lietuviškojo "pasaulio visumos modelį" turėtų kurti romanistai, kurie dabar visuomeniniams klausimais tegali išsitariti puse lūpų, ieško užuojėtos istorijoje, ar telkiasi į asmens psichiką. Romanas, šis, Kubiliaus žodžiais, "bėgaliniai imlus" žanras, užsimojantis atskleisti, kondensuoti, aiškinti visą tikrovę 19-to šimtmečio epinėje tradicijoje, neįmanomas visuomenėje, kurioje tikrovės aprašymas vadinamas "santvarkos šmeižimu" ir baudžiamas kalėjimu.

Todėl netikslu vadinti Joną Avyžių "lietuvių tautos gyvenimo metraštininku", kaip tai daro kaikiurie diskusijų dalyviai. Demaskuodamas mažus santvarkos melus, jis tebekartoja didįjį melą, kad Lietuva "žydi broliškoje TSRS tautų šeimoje"; atidengdamas žaizdes, jis slepia didžiąją tautos tragediją ir teisinga masinį lietuvių naikinimą. Avyžius — rašytojas nuosirdžiai susirūpinęs gilia praraja tarp savo jaunystės idealo ir dabarties tikrovės. Bet kaip rodo jo straipsnis "Pravdoje" Tarybų Sąjungos 60-mečio proga, jis tebėra stalininio mentaliteto bėlavsis. Lietuvių tauta nusipelnė tokių "metraštininkų", kaip Solženycinas, kuris siekia atstatyti ideologijos iškreiptą ir ištrintą kolektyvinę atmintį. Tokio romanisto bei tokio romano laukia ir lietuvių tauta.

K. Z.

NAUJI LEIDINIAI

METMENYS, 1982 m. Nr. 44. Kūryba ir analizė. Chicago, 192 psl., \$3.50.

SUBATOS VAKARĖLĖ. Dainynėlis, išleistas Vokietijos Lietuvių jaunimo s-gos, D 6840 Lambertheim - Huettenfeld, Vokietija, 1982 m. Spausdino Elterio spaustuve Schwetzingene. 118 psl. Kaina 7 DM, platintojams 5 DM, JAV — 3.50 dol. Idomu, kad dainynėlis sudarytas leidėjams pirma apklausių Vokietijos jaunimą, kokias dainas vertėtų parinkti — tai pavyzdys, kaip jaunoji karta yra pajautusi, kad ruošiant tam tikro pobūdžio tautinės kultūros medžiagą yra svarbu kontaktas ir su numatytais „vartotojais". Atrinktų dainų gaidas surašė solistė Violeta Hermanaitė, žodžius skiemėnimis pagal gaidas paskirstė Alina Grininė, rankraščių spausuotė paruošė Marytė Šmitienė. Dainų paskirstymas apgalvotas ir reikšmingas, pvz. Tautos himnų seka „Lietuva brangi" (dabartinėje Lietuvoje užimanti himno vietą), tada „Kaip grįžtančius namo paukščius" (vis labiau tampanti „oficialiai" išelvių giesmė, sutelkianti jos giliausią troškimą ir linkėjimą „Težydi vėlėi Lietuva...") Toliau seka visos tradicinės patriotinės ir partizanų dainos. Didžiausia proporcija liaudies dainoms ir saikingas kiekis romanų bei pasilinksminimų dainų. Svariai atspausdinta. Dailus viršelis, tik nepažymėta kieno. Užsiskaiti galima pas Ramunę Buivys, Romuva, 684 Lambertheim 4, Federal Republic of Germany.

Po „Sakalo“ sparnais

Iš atsiminimų apie žinomą knygų leidyklą Kaune

ALF. TYRUOLIS

Artėjo 1930 Vytauto Didžiojo metų vasaros atostogos. Po įtemptų studijų universitete reikėjo pakilti mieliai Kauną ir grįžti į ramų kaimą poilsio kone trim mėnesiams. Kad nebūčiau dykas be darbo per tą laiką, „Sakalo“ bendrovės dalininkas Simas Zareckas, su kuriuo da- tai susitikdavom Ateitininkų namuose, kur jis sėkmingai tvarkė „Židinio“ reikalus, pasiūlė išvesti jų leidyklai koki stambesnę veiklą. Tuo reikalu jis jau buvo kalbėjęs su bendrovės vedėju Antanu Kniūkšta, kurs, karitatyviškai nusiteikęs, visad būdavo linkęs paremti studentus literatūra. Apie mano literatūrinį darbą, poezijos ir prozos vertimus, jie jau buvo šiek tiek girdėję. 1929 metų rudenį V. Remigijus (R. J. Valaitis, Lietuvioj „Ryto“, o Amerikoje „Draugo“ administratorius, miręs 1972 m.) buvo išleidęs atskirą knygą mano versat B. Bjoersono „Solbako Sinevė“, kurią išvėsti buvo pasiūlęs kolega Antanas Vaičiulaitis, o per „Ryto“ skiltis mieliai sutiko perleisti kolega red. Petras Karuza (miręs 1933 m.).

— Kaip būtų su Walter Scottu? Juk anglų kalbą moki? — klausė S. Zareckas.

— Galėčiau pabandyti, — atsakiau, neatsisakydamas nuo tokio mielo, bet ir nelengvo pasiūlymo. — Ne pabandyti, o tikrai padaryti, — sako Simas rimčiau, bet ir su mielu šypsniu.

Gal mieliau būčiau ėmęs koki vokiečių autorių, bet, berods, Švietimo ministerija buvo pagaidavus, kad leidėjai ką nors išleistų iš ano anglų autoriaus istorinių romanų. Tad pasirinkau W. Scottą „Kventiną Durvardą“, kuris po „Ivanhoe“ (Aivengė) buvo laikomas vienu iš populiariausių jo kūrinių.

Dėl anglų kalbos per daug nesibaidžiau, nes gimnaziją buvau baigęs su ta kalba, o ir universitete jos neužmečiau. Dar vos į universitetą atvykęs, buvau pradėjęs versti didžiai pamėgtą Longfello „Evangeliną“, kurios ištraukų buvo išsirašęs bendraklasis Vincas Vileišis savo redaguojamam žurnalui (jis pats vengė žodžio „vertė“ ir liepė vartoti „suliutvino“). Vis dėlto, kad geriau suprasčiau angliškąjį „Kventino Durvardo“ tekstą, turėjau ir originalą ir vokišką to veikalo vertimą.

Paskirtą dieną nuėjau į „Sakalo“ bendrovę, kuri tada buvo įsikūrusi Maironio namų pirmajame aukšte, Rotušės aikštėje. Patalpos kiek tamsokos, lyg ir niūrios, bet Maironio vardas metė į jas savotiškos šviesos. Bendrovės vedėjas A. Kniūkšta jau buvo surašęs su turti, kurią tik turėjau pasirašyti. Buvu įrašyta, kada turėsiu vertimą leidyklai įteikti ir kiek duos honoraro. Dalį to honoraro kaip avansą vedėjas tuoj pat išmokėjo. Už tai reikės kiek padirbėti, bet

bus galima ir „atsiganyti“ po liesnio studijų meto.

Grįžęs tėviškėn vasaros atostogų, keldavau vos saulei užtekėjus (o mūsų krašte šiaurėj tekėdavo ji gan anksti, vos tik po vakarinių žarų išblėsimo apie Sv. Joną). Tuoj sėsdavau prie vertimo darbo, ir ligi pusryčių jau turėdavau gerą pluoštą išvertęs. Su trumpom pertraukom vėl dirbdavau kone iki saulėleidžio. Ir taip per istisus du mėnesius, kol šio stambaus veikalo vertimą užbaigiau prieš pat grįždamas studijų į Kauną. Tąmetą po tėvelio mirties buvau laisvesnis nuo pagalbos prie ūkio darbų, nes ūkelis buvo išnuomotas dirbti kitiems „iš pusės“. Bet ir motinėle, matydama tokias ilgus valandas rašantį, ne kartą pasakydavo: — Vaikeli, ar nepavargai taip ilgai užsidaręs dirbdamas. Nuvaziuosi į Kauną nepasileisęs.

— Bet padirbėjęs vasarą galėsiu Kaune žiemą nebeieškoti darbo, — guosdavau ją teisinimasis.

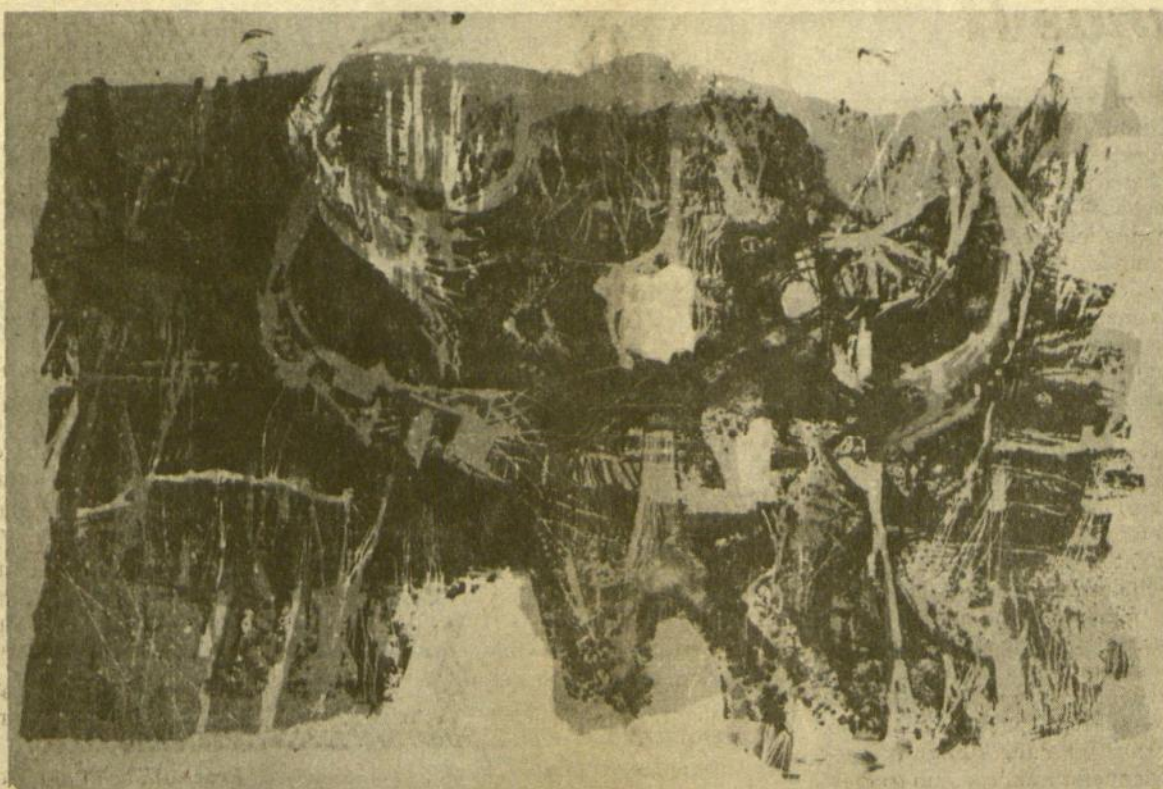
Iš tiesų kaip miela būtų buvę pasižvanuoti su dalgiu po pievą ar po vasarojaus lauką, kertant avižas ar miežius, kaip kad būdavo kitom vasarom. Bet šio vertimo finansinė parama žymiai palengvino toliau tęsti studijas, kol buvo gauta parama ir iš paties universiteto. O „Sakalui“ turėjau būti dėkingas už tako palengvinimą, ko pient į studijų karną.

Bet mano versas W. Scottą „Kventinas Durvardas“ dvim tomais tebuvo išleistas 1935 m., kai jau dirbau mokytojo darbą T. Marijonų gimnazijoje Marijampolėje. Svarbiausia to nudelsimo priežastis bus buvę kiti aktualesni leidyklos darbai, o ypač Putino romanai „Alturi šešėly“, kurio I tomas pasirodė 1933 m., o kiti du tomai dar po dviejų metų. Su Putino romanu „Sakalas“ finansiškai šoktelėjo gan aukštai. Romaną skaitė ne tik profesoriai ir ministrai, bet ir paprastos tarnaitės.

Jei neklystu, Švietimo ministerija greta Scotto romano „Ivanhoe“ į visuotinės literatūros programą buvo įtraukusi ar bent rekomendavo perskaityti ir „Kventiną Durvardą“. Tai sprendžiu iš to, kad ištraukų iš to romano pateko ir į J. Talmanto ir E. Viskantos „Visuotinės literatūros chrestomatiją“ (IV d.). Tai chrestomatijai turėjau paruošti ir viso veikalo santrauką.

Vėliau kiek gailėjau, kad buvau per daug „sažiningas“ vertėjas ir kai kurių Scotto romano pasiaipinių vietų vertime nepraleidau (ten Scottas neva bandęs su kailiu kuo „atsiskaityti“, kiek tai turėjo ryšio su kai kuriais konfesiniais reikalais). Ne per daug nuraminavo mintis, kad tai klasiko veikala. Juk ir Goethės „Fauste“ yra kailis „papiptinantių“ vietų...

Užsiminus apie Goethe, tenka vėl grįžti prie „Sakalo“. Artėjo to didžiojo vokiečių klasiko šimtmeto mirties sukaktis 1932 metais. Goethės baladžių ir kitų eilinių

Romas Viesulas

vertimų jau buvau davęs atspausdinti „Ateičiai“ ir „Ateities spinduliams“. Neprisimenu, nuo ko prasidėjo iniciatyva, ar nevertėtų sukakties proga duoti Goethės rinktinės poezijos lietuvių kalba. Galimas daiktas, kad, lankydamasis jau naujose „Sakalo“ patalpose Putvinskio gatvėje, apie tai užsiminiau A. Kniūkštai. Jis tai minčiai pritarė, ypač žinodamas, kad Goethė taip palankiai buvo įvertinęs Rėzos išleistas lietuvių dainas, kai ką iš lietuvių dainų buvo net į savo kūrybą įtraukęs ar net, sako, lietuvių dainų įtakos savo poezijoje patyręs. Tam sumanymui pritarė ir Aušros gimnazijos mokytojas Juozas Ambrazavičius, kurį irgi sutikdavau „Sakalo“ būstinėje. Jis buvęs vienas iš „Sakalo“ literatūrinio patarėjų. Jo ir A. Vaičiulaičio redaguojamoj „Ateity“ buvo pasirodę pirmieji mano vertimai iš Goethės poezijos. Bene dar iš rankraščių J. Ambrazavičius bus paėmęs mano versat „Margaretos dainelė savo su J. Grinium ir A. Vaičiulaičiu sudarytai „Visuotinės literatūros istorijai“ (1932). Tą dainelę kiek skiriasi nuo netrukus tada „Sakalo“ išleisto knygos teksto, kurs vadovėly skamba taip:

Man širdis nerami,
Nėr rimties mylimos,
Ir negrįš jau man ji,
Ir negrįš niekad.
Jei jo nėr pas mane,
Aš, tarytum, kapuos,
Ir pasaulį viena,
Rodos, veltui beplakuos.

Dar gerai prieš tai su žinomu romanu vertėju J. Kazėnu buvom taręsi Goethės „Faustą“ versti į lietuvių kalbą proza. Bet iš to sumanymo nieko neišėjo. Buvau labiau linkęs pritari ti eiliuotam vertimui. Bet ir J. Talmantas poetinė eilėdara veristas „Fausto“ ištraukas taip išsilydavo savo „Literatūros chrestomatijai“, kad jos labiau panėšėjo į prozinius, negu poetinius vertimus.

1932 m. rudenį, lygiai prieš 50 metų, „Sakalas“, karo cenzūrai lei-

džiant, išspausdino mano paruoštą knygą „Goethe: Gyvenimas ir rinktinė poezija“. Knygą sudarė gan plataka Goethės biografija, lyrikos ir baladžių pluoštai, kelios ištraukos iš „Fausto“ ir visų kūrinių komentarai. Rinkinys buvo iliustruotas gerom nuotraukom, išspausdintas gerame popieriuje, su baltais viršeliais, į kuriuos buvo įsispaudęs tamsūs Goethės silueta.

Atsirado ir kelios tos knygos recenzijos. „Lietuvos Aids“ S. Vyckintas (Povilavičius), knygą apžvelgęs, pridėjo ir pastabą, kad tokio kalibro poetui kaip Goethe versti į lietuvių kalbą reikėtų brandesnio vertėjo. Čia recenzentas turėjo tiesos, nes, kai pradėjau Goethės poeziją verst, teturėjau 20 metų, ir kai knyga išspausdino, negalėjau per daug „keltis į puikybę“, pats nujausdamas tokio darbo sunkumus ir jo neabejotinus trūkumus. Bet ne labai buvo tada kas tą darbą dirbtų, reikėjo lyg ir spragą užpildyti, kaip sūgebti ir išmanai, pasitikint mintimi, kad vėliau kiti geriau ir daug tobuliau darbą atliks. „Sakalas“, kaip leidėjas, vis dėlto išdrįso leisti pasaulin didelio poeto mažo ir kuklaus vertėjo atliktą darbą.

Koks jis bebuvo, juo, berods, pasi- naudojo gimnazijų moksleiviai. Poetas K. Bradūnas dar ir dabar kartais prisimena, kad gimnazijos suole skaitė tų vertimų (Goethės ir Šilerio), tad išspausdintą „Ateity“ „Ateities spinduliuose“ ar gal ir čia dabar minimoj knygoj.

Tai buvo metas, kai „Sakalo“ leidyklą tekdavo sutikti nemažai žinomų literatų, ar šiaip kultūrinių. Ne kartą čia galėjai sutikti A. Vaičiulaitį, B. Brazdionį, K. Indūrą, J. Marcinkevičių ir kitus, kurių raštus tuo metu „Sakalas“ leido. Visus čia kažkaip traukė pats leidyklos vadovas Antanas Kniūkšta, pasiėmęs knygų leidimo darbus, tikrai mielas, nuoširdus, kultūringas žmogus. Kad ir nepasiekęs kokių aukštesnių mokslių, jis turėjo įgimtą meilę knygai ir nuostabų sugebėjimą ją

Geitona žolė (grafika)

paleisti į apyvartą. Per nepilną 20 metų laikotarpį (1924 — 1944) „Sakalas“ padarė tiesiog milžinišką lietuviškos knygos apyvartą. Būdavo išleidžiama palyginti gerai skaityti knyga, kuo ne visos knygos leidyklos galėtų pasigirti.

Su „Sakalu“ ryšys nenutrūko nė vėliau, kai 1937 m. persikėliau į Šiaulių valstybinę gimnaziją mokyti vokiečių kalbos. „Sakalas“ tuo metu, šalia grožinės literatūros, buvo atkreipęs dėmesį ir į praktinės literatūros reikala. Vieną metų jis net buvo pasiūlęs išvesti garsiąją S. Kneipo knygą „Mano gydymas vandeniu“ (Meine Wasserkur).

— Tik reikėtų dar pridėti ir gydymą žolelėmis, — kalbėjo A. Kniūkšta, siūlydamas šį darbą. Čia jis turėjo mintį knygos antrašte, nes pačio Kneipo knygoj yra skyrius apie žoleles ir dietą.

Tam sumanymui pritariau, juoba, kad ir pats domėjausi populiariajos tos srities literatūra ir kai ką studentaudamas buvau rašęs į dr. M. Endziulaitytės — Gylinės redaguojamą „Sargybą“, o vėliau į dr. J. Bagdono leidžiamą „Blaivybę ir sveikatą“. A. Maciejausko dar 1909 m. vertimas jau seniai buvo išparduotas, o be to ir pasenęs. Vertimą turėjo peržiūrėti dr. A. Gylis, kuris nebuvo priešingas vad. „natūraliajam gydymui“ (vok. Naturheilkunde). Jis, kaip ir prof. V. Kuzma, buvo Vakarų medicinos mokyklos adeptai, tad ne tokie „ortodoksiški“, kaip rusiškosios medicinos mokyklos atstovai.

Studijinės kelionės metu į Vokietiją ir Šveicariją 1938 m. aplankiau ir garsųjį Kneipo kurortą Bad Woerishofen Bavarijoje, susipažintį vietoj su Kneipo metodu. Kurorto seselė apdovanojo, lyg kokia likvija, atpjautu gabalėliu guminio švirkšto, kuriuo pat Kneipas aplaistydavęs savo pacientus. Grįžęs tuoj ėmiaus to darbo, bet netrukus prasidėjęs II pasaulinis karas ir po to sekusios okupacijos sutrukdė Kneipo knygos vertimo darbą. Ano meto įvykių sumaišius (Nukelta į 4 psl.)

SAINT-DENYS GARNEAU

LYDĖJIMAS

Aš einu šalia džiaugsmo
Ne mano džiaugsmo
Mano džiaugsmo kurio negaliu išsivinti

Aš einu šalia savęs besidžiaugdamas
Aš girdžiu savo džiūgiaujantį žingsnį beinantį šalia manęs
Bet aš negaliu susikeisti vietomis šilagatvyje
Aš negaliu savo kojų įstatyti į tuos žingsnius
ir pasakyti kad tai aš

Tą akimirką aš pasitenkinu šia bendrakeleivyste
Bet slaptomis aš regiu pakeitimus
Visokiais veikamais alchemijomis
Atliktais kraujo perlijimu
Atomų perstatymu pusiausvyros žaidimų pagalba

Tam kad vienądien perstatytas
Šitų džiaugsmo žingsnių šokio aš būčiau nuneštas
Su vis mažėjančiu mano žingsnių garsu šalia manęs
Su netekimu mano prarasto žingsnio tilstančio mano kaireje
Po kojom pašalaičio kuris žengia skersine gatve.

NUMIRĖLIS PRAŠO GERTI

Numirėlis prašo gerti
Šulinys nebeturi tiek vandens kaip tikėtasi
Kas nuneš atsakymą numirėliui
Šaltinis sako mano srovė ne jam skiriama.

Štai visos jo tarnaitės subruzdavo
Kiekviena su savo taure prie savo versmės
Kad numalšintų troškulį savo pono
Numirėlio kuris prašo gerti

Viena naktinio sodo gilumoje renka
Švelnias žiedadulkes trykštančias iš gėlių
Šiuomoje kuri vėluojasi nakties apsupimui
Tą minkštyumą jį iškrauna priešais jį

Tačiau numirėlis vis tebetrokšta ir prašo gerti

Anoji surenka mėnesienos pievų sidabrą
Vainiklapius kuriuos vakaro vėsa uždarė
Iš jų jį sudarė stipriai pabrinkusių puokštę
Malonią sunkmę gaivinančią burną
Ir skuba savo ponui ją pasiūlyti

Bet numirėlis vis tebetrokšta ir prašo gerti

Tada trečioji ir pirmoji iš trijų seserų
Taip pat bėga tekina į laukus
Tuo metu kai rytų padangėje
Iškyla aušros skaidri grėsmė
Ji savo auksinių siūlų prijuostėn surenka
Rytmečio rasos šviesulingus lašus
Jais pripildo taurę ir paduoda ponui

Bet jis vis dar tebetrokšta ir prašo gerti.

Tada visoje savo šlovėje išaušo rytas
Ir kaip vėjas paskleidė slėnyje šviesą
Numirėlis pavirto į dulkes
Kaip spindulių pervertas rūkas numirėlis
Išgaruoja ir miršta
Ir netgi jo atminimas apleidžia šią žemę.

SAINT DENYS GARNEAU (1912-1943) — prancūziškos Kanados katalikų poetas. Dėl širdies ligos negalėdamas pasiūlyti literatūriniam darbiui ir metafizinį rūpestį kankinamas, išgyveno dvasinę krizę ir buvo linkęs mirtį rasti nusiraminiimą. Savo poezijos rinkinyje „Les Solitudes“, jis rodo aštrią tų kančių išraišką: skausmą ir atsiškyrilišką jausmą, kūno pagundas, nusiminimo priepuolius ir mirties nuojautą, susipynusius su noru grįžti į vaikystės nekaltumą.

Garneau poezija yra sunki ir jos uždarumas glaudžiai susijęs su intuityviu procesu. Tačiau jo poezija stipriai egotistinė ir originali savo forma ir turiniu. Su juo prancūziškosios Kanados poezija pasiekė tikrai pasaulinio masto pobūdį.

P. G.

Ir ko šitame mieste nepasitaiko!

Nijolė Jankutė

(Tęsinys iš praėjusio seštadienio)

Besitariant ar šaukti policiją, ar ne, Dalia ir paklausė:

— Tai kaip tas Jonas atrodė, mama? Policijai reikia duot, nu kaip tą, — spragtelėjo jį pirštais, ieškodama lietuviško žodžio, — nu žinai, „description“.

— Nagi toks stamantrus senis...

— Toks kas?!

— Na, tvirtas, su ūsiukais. Liūdno veido...

— Ir atėjo pas mamą Liūdno Veido Riteris...—rimtą miną nutaisęs pasakė Tomas, o jo Dalia pradėjo kikenti.

Aš net pyktelėjau truputį. Jaunimas! Jiems viskas juokai. Net ir didžiausias pavojus...

— Tokio apibūdinimo neužteks, mama, — šyptelejo Tomas.

— Žinot ką! — staiga pašoko nuo kėdės Dalia, — šios dienos laikraštis rašė apie tą durnių. Mačiau — žinutę ir nuotrauką. Laikraštis mašinoj. Atnešiu!

Niekio sau „durnius“ dvi žmonas nužudęs! Bet Jonas kalbėjo apie tris... Net pasipurtiau ir per smilkinius nudieję.

Bet laikraštys nuotrauka buvo ne Jono! Paieškomasis atrodė daug jaunesnis, praplikusia kakta, galva kaip kriaušė, lūpos atkarę ir be ūsiukų...

— Vaikai, čia ne Jonas.

— Na, matai, mama... Tik mus pergasdinai, — priekaištingai atsiduso Tomas.

— Gerai, kad policijos nešaukė, — pridėjo Dalia, — tas Jonas gal hieko dėtas. Mamai tik pasirodė...

Nebežinojau nei ką sakyti, nei ką manyti. Kvaliai jautčiausi prieš vaikus ir tiek. Tomas, žinoma, tuoj broliui paskambino, ir tas man per telefoną pamokslą atskaitė.

Bet kas gi buvo Jonas? Našlys iš tikrųjų, kaip sakė? Bet trys žmonos? Nesava mirtim... Vajėzau! Gal ir jis kaip tas kriaušialgalvis beprotis? O tačiau iš kalbos ir išvaizdos toks malonus seniokas... Ir pažink tu, žmogau, žmogų...

Nuo to vakaro visą rudenį nebevažinėjau po parką. O vaikai man kasdien skambindavo. Jei ne Tomas, tai Vidas arba abidvi martelės: tu, mama, žiūrėk neromansuok parke su visokiais diekais! Viešpatie, lyg

būčiau šešiolikinė! O pasakymas „su visokiais diekais“... Kuo jie mane laiko? Ir pyktelėdavau, ir juokas paimdavo. Geri tie mano vaikai — rūpinasi, kaip išmano.

Tą kriaušialgalvį policija sugavo po savaitės. Radio girtutėlį kažkokioj mūsų apylinkės aludėj. Uždarė vėl, bet toks ir uždarymas, kad tokie pabėgti gali. O gal tyčia paleidžia, kad politikieriai prieš rinkimus vienas kitą pagrizint galėtų: matai, kas dėdai valstybės institucijose, kai tavo partija valdo!

Prieš Kalakutinę, Dalios sesutės vestuvėse, sutikau Ireną Pumputienę. Kai į šiaurinę miestą dalį išsikėlė, tai ir nesimatėm. Pumpučiai ten nusipirkė kelių butų namą, todėl ir pradėjo Irutė dejuot, kaip sunku šiais laikais gauti gerus nuomininkus. — Žiūrėk, ateina porėlė buto. Yes, Sir, yes, Madam. Nors prie širdies dėk. Nei vaikų, nei šunų, nei kačių. O įsileidi ir še tau: iš po nakties atsiranda trys vaikai, du vilkiniai šunys, stereo būgnyja net stogas kilnojas... Apšibari, tai į akis šoka, žmogaus teises, mat, varžai. O mano teisė ramiai išmiegoti jiems nė galvoj. Žinotum, kartą turėjau tokius „teisųjų ieškotojus“, tai kanapės augino! Ir dar mano daržely! Akiplėšos! Už garžo tarp karklelių, šimtažiedžių ir mėtų — mărihuana! Įsivaizduoji?

Irenos pasipiktinimas augo su kiekvienu žodžiu, o mane juokas ėmė. Ar ne tiesa, kad neužjauti kito, kol neturi jo bėdų?

Pumputienė valgė vestuvinį napoleoną, apčiulpdama šakutę ir vis kalbėjo:

— Bet dabar, Aldute, tai gavom gerą nuomininką antro aukšto butui. Rudenį atsikėlė toks viengungis. Nebejaunas, ramus žmogus. Intelligentas — knygas vis skaito. Ir man davė vieną iš tų savo „mysterių“ paskaityt. Baisi knyga, ale padėt negali, kol neperskaitai. Apie tokį gobšulį, kuris tris turtingas žmonas nugalabijo. Tas mano nuomininkas sako, ta jam įdomiausia istorija — gudriai susukta...

Kai pradėjo Irena apie „mystery“ knygas, man net padai užkaito. Sėdėjau kaip prikaltas klausiau, o Pumputienė:

— Tai ką čia norėjau pasakyt... Aha! Kas tam mūsų viengungiui buvo nutikę. Nepatikėsi! Geriau, negu jo „mystery“ knygos. Kalbus jis žmogus, nepuikius. Tai žodis po žodžio ir išsipašakojo.

— Šį rudenį, kai Sautsaidė gyvenęs, užsikvietus įjį tokia, neva našliukė kavutei. Sako, toks lipšnumas, malonumas — prie žaidžios dėk. O kai jis draugiškai išsipašakojęs, taip sakant, širdį išliejęs apie liūdną viengungystę, tai nei šio, nei iš to, pastvėrusi našliukė telefono ragelį ir ėmusi žmogelį kultū. Vos gyvas ištrūkęs. Kaip aš

Pumpučiai sakau, kvankt buvo boba ir tiek. Visokių psichopacų pasitaiko. Juokingiausia, kad anoji, kaip jis pasakojo, katiną turėjusi. Didelį kaip britvoną. Tas jam blauzdas sudraskęs. Matyt, išmokytas sveimą pulti, ar ką. Ir ko šitam mieste nepasitaiko, kaip aš Pumpučiai sakau...

Per visą Irenos tiradą tylėjau kaip žemė. Tik ausys svilo, ne tiek iš gėdos, kiek iš piktumo. Štai tau ir liūdnas žmogelis! Trigubas našlys iš „mystery“ romano...! Ir sugalvos tu man šitaip meluoti! Aiškiai kvanktelėjęs senis!

Laimė, kad marčios tėvas išvedė mane šokti, o tai nežinau, ką būčiau Pumputienei drėbęs, taip buvau perpykęs. Nueidama tik pasakiau:

— Iki, Irute! Pasitaisyk peruką. Biskį lyg ant kairės ausies pasmukęs... Paskui gailėjau. Kuo gi Pumputienė dėta, jei aš apsikvailinau?

Po parką vėl pradėjau važinėti. Bet jei užkalbina koks senis, tai — goodbye — ir minu tolyn. O televiziją reikės nusipirkti. Šiais laikais vis dėlto reikia išklausyti žinių ir pamatyti, kaip atrodo koks iš kalėjimo pabėgęs puspisprotis.

O vaikams apie Pumpučių nuomininką po šiai dienai — nė žodžio. Tegu ir pasilieka tarp mūsų...

(Pabaiga)

Česlovui Grincevičiui 70 metų

Mūsų čionykštėje ir daugiopioje veikloje, neišskiriant nė kultūrinio gyvenimo sričių, įvairiai besireiškiančių nesto-koja. Tik ne visi jie lygiai gir- tini savo intencijomis ir savo pastangų metodais. Ir šokių ir anokių galima būtų suskirstyti į tris rūšis. Vieni jų — garsiai kalbantys, besi- veržiantys už prezidiumo sta- lų, sėdintys vis pirmose eilėse viešumoje, bet nieko konkre- taus, nieko išliekančio nepa- darantys. Antrieji — garsiai kalbantys, mėgstantys pasiro- dyti, bet ir pasiimtą ar paskir- tą darbą puikiai atliekantis. Tretieji — niekur savo pastan- gomis priekin kitų dekoraty- viai nesiveržiantys, labiau tylintys, negu kalbantys, bet nuolat ką nors pozityvaus darantys, įvairiopo kūrybinio darbo nevengiantys, bet kitieji po kojų nesimaišan- tys. Išėjusios bruzdėjimo yra apšiai ir šokių, ir tokių. Ir gal tai yra visai natūralu. Bet vis dėlto turbūt mūsų žmogis- kos simpatijos labiau linksta į tuos trečiosios grupės tyliai, sumaniai, be rėkiančios savireklamos, kukliai, bet užtikrintai dirbančius bei kuriančius.

Iš karto galėtume pasakyti, kad toks kukliai simpatingas yra rašytojas, žurnalistas ir dar daugelio kitų gražių pomė- gių žmogus — Česlovas Grincevičius, kuriam 8 m. sausio 17 d. sukanka 70 metų. Jai daugelio kitų bendro likimo tautiečių pastangos gyvenime buvo čia nukreiptos į „rezidencijas“, į stambių sumų banko knygutes, verslus ir naujas, pelningas profesijas, Česlovas Grincevičius tomis kryptimis nesistūmėjo. Netgi marketparkinio namu- ko neįsigijo, nuomodamas šioje lietuvių kolonijoje tik butą. Bet kai su juo pasišneki, atrodo, jog yra laimingiausias žmogus, didžiai patenkintas,

Česlovas Grincevičius

Nuotrauka Vytauto A. Račkausko

kad anais kitais dalykais savo gyvenimo neapsunkino. Todėl turėjo apšiai viso to, ko širdis geidė: rašė ir leido šviesios nuotaikos knygas, auklėjo lituanistinę mokyklą, atidavė duoklę pamėgtai ir profesinei bibliografijai, tebevadovauja Pasaulio lietuvių archyvu, atgaivino išėjusios ateitinin- kų meno draugijos „Šatrijos“ veiklą ir jai vadovavo, nesulaužė ir žurnalistinės plunksnos, bendradarbiau- damas spaudoje, redaguodamas įvairius leidinius, tarp kurių daug metų ir „Draugo“ pirmą puslapį, neatšoko ir nuo visuomeninės veiklos, ją įprasminamas daugiausia Lietuvių Fronto bičiuliuose ir kitose bendrinėse organizaci- jose. O visą atostoginį ir šiaip

laisvalaikį pašvėsdavo ir dabar pašvenčia kelionėms po platųjį pasaulį bei klasikinei muzikai. Turbūt vargu būtų galima rasti kurį nors Ameri- kos ar Europos kultūros cen- trą, Grincevičiaus dar neaplankytą, ir kurį nors reto grožio pasaulio kampelį, kuriuo nebūtų grožėjęs ir Česlovas Grincevičius. Turbūt nėra nė vieno pirmojo ir klasikinio muzikos veikalo, kurio plokštelės ar kokio kitokio įrašo nerastum Grincevičiaus bute ir kurių negalėtum ten pat tuoj išklaui- syti, perduodamą tobuliau- siomis šios rūšies priemonė- mis.

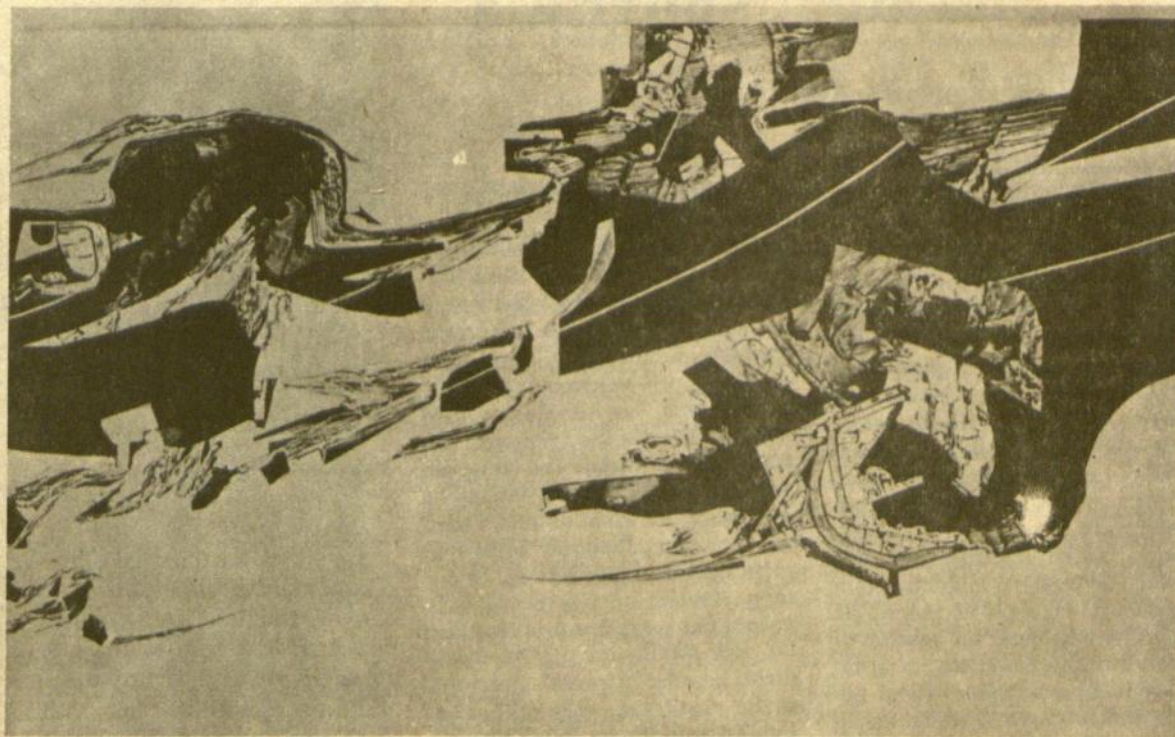
Kas tik iš tolo, tik iš maty- mo pažįsta jubilatą Česlovą Grincevičių, tam gali atro- dyti, kad žmogus yra vėsi

atokus, garsiai nesijuokiantis, džentelmeniškai bajoriškas. Iš tikrųjų tai tik žmogaus išorė. O po tuo regimu paviršium slepiasi labai natūraliai paprasta, geriems žmonėms ir artimesniems bičiuliams atvi- ra, net į saikingą humorą linkstanti siela. Tuo kiekvie- nas gali lengvai įsitikinti, prisiminęs jo smagios bele- tristikos knygas: novelių rinkinį „Vidurnakčio vargo- nai“ (1953), mozaikinį roma- ną „Geroji vasara“ (1970) ir net mažajam skaitytojui skirtą pasakojimų knygą „Vyskupo katinas“ (1972). Kad linksmumo Česlovui Grincevičiui netrūksta, liudija ir tai, jog jis kaip tik šiuo metu redaguoja dienraščio „Drau- go“ linksmąjį puslapį „Spyg- lius ir dyglius“.

Visa tai sudėjus, neatrodo, kad Česlovui Grincevičiui poryt bus 70 metų. Šviesių savo interesų ir pamėgtų darbų jis toli gražu nėra nustūmęs į šalį. Knygų lenty- nomis apsunkusi ir muzika skambinti Grincevičių pasto- gė visada kupina darbų bei kūrybinių interesų. Bet nestokoja ten vietos ir kiekvie- nam geros valios bičiuliui bei tų pačių kultūrinių siekių žmo- gui. Todėl jauku tokioje aplinkoje, kur ramiai tylų šeiminingą tobulai papildė jo gyvenimo palydovės Aldonos trauks gyvumas.

Ir ta pačia proga už visą tą jubilatinę užuominą tenka čia finale beveik atsiprašyti. Žinau, jog jeigu būtų atsiklausta paties Česlovo Grincevičiaus, tai jis tikrai visais dievais man būtų uždraudęs apie jį čia prasi- tyti. Dabar jau kas bus, tas bus. Parašyti reikėjo, nes tai jau yra ne viena asmeninė užuo- mina, bet viso mūsų kultū- rinio gyvenimo prasminga dalis.

Kazys Bradūnas

Romas Viesulas

„Pilėnai“ (grafika)

Romo Viesulo grafika Chicagoje

Kai tik pagalvojame ne apie nepriklausomybės metų mūsų grafikos veteranus, bet apie pokario metais jau išėjusios susiformavusią ir tvirtai įsi- kūnijusią, jaunesnę mūsų grafiką, tai pirmiausia mintim ateina Romo Viesulo vardas ir pavardė. Vargu ar klystume, sakydami, kad jis tvirtiausiai pratęsė lietuvių grafikos gilia- šaknę tradiciją šviesios žemės. Jis čia yra vienas iš tų rėtųjų, kurių kūryba reiškiasi ne vien lietuviškųjų kolonijų, bet ir visos Amerikos dailės gyvenimo plotiu.

Kelių dešimtmečių slinktyje Romo Viesulo grafikos raida toli gražu nestovėjo vietoje ir pats dailininkas nesilėjęs ramiai ant laurų. Temomis, braižu ir technika Romo Viesulo darbai vingiavo ir bangavo gana įvairiomis kryptimis: nuo lietuviškai liaudiško realizmo iki prasm-ingo abstrakto. Tačiau kiekvie- name naujame žingsnyje vis tiek būdavo lengva atpažinti autentišką Romo Viesulo pėdą. Todėl kiekvienai akiai, pamilusiai grafiškąją kūrybą, dabartinė Viesulo paroda, iki sausio 22 d. vykstanti „Galeri- jos“ (744 N. Wells St.) patalpo- se, Chicagoje, yra ir vizualinis

ir mintį aštrinantis malonu- mas.

Šioje pastarojo dešimtmečio savo darbų parodoje Romas Viesulas, kaip savo metu Goya, yra labai ryškus, gyvenamosios epochos rūpe-čio, įtampos, kone siaubo vaiz- duotojas. Kaip anoji mistiško- jo blogio Goyos grafika kilo iš Napoleono karų krauju aptašytos ir neįsikūnijusios vilčių prislėgtos Europos, lygiai iš šių dienų apokali- psinės žmonijos konfrontacijos ir milijonų sugriautų gyveni- mų formuojasi Romo Viesulo grafiškąjį užmojų. Žinoma, visai kitomis priemonėmis ir visai kitokia grafiška kalba negu Goyos.

Parodos lankytoji tikriaus-iai pirmiausia kris akin savo formatu pats didžiausias paro- dos eksponatas, pavadintas „Pilėnais“. Darbas yra, galima sakyti, visos parodos motto. Tiek čia tų aštrių ir judes- nesulaikomų formų susikri- timo, jog totali destrukcija jau nebeįsivengiama. Po monumentalių „Pilėnų“ visi kiti parodos darbai atrodo tik smulkesnėmis detalėmis, tik švelnesniais ar kitokių kampu pasuktais niuansais aiškina didžiąją visos parodos temą —

kazkokių neapčiuopiamų siūlių iširimą visoje būtybėje. Ir Romas Viesulas visa tai įkū- nija nebūtinai kirviu ir kiju ar perkūnišku trenksmu. Dar tragiškesnio efekto pasiekia, kai temą išsako trapiosios lyri- kos balsu. Taip yra keturių „haiku“ cikle, kur prie japoni-škos užuominos išmoningai priglaudžiama lietuvių liaudies dainoje lyriškai liūd- na paukštelės grietelės netektis:

Oi grietelė, grietelė,
Kur buvai šių vasarėlė?
Pievoj, pievoj
Sienelį grėbiau.

Už arklio pėdos tupejau,
Pro pradalgėlę žiūrėjau:
Grėblys, grėblys
Man lizdą ardys.

Lygiai krūpčiojam, kai žemdirbiškai epiškų Vergili-jaus „Georgikų“ formos skaidosi tuščioje erdvėje. O po dulkių užuominos nelengva atsikratyti anos Šventraščio frazės, jog dulkė esi ir į dulkę pavirsi.

Parodos lankytoji dailinin-ko mintį labai padeda sekti paveikslų sugrupavimas ciklais. Kiekvienas jų turi ne tik savo giluminį turinį, bet ir turiniui atitinkamą išraiškos būdą. Žinoma, dominuojantis yra juoda — balta kontrastas, bet nevengiama yra ir pustonių bei spalvų. Paroda, struktūrinė darbų išdėstymo prasme, skoningai sukompo- nuota. Net ir neciklinės temos darbai, kaip numeriai 2,3,4,5, 6,7,8, išrikiuoti greta, sudaro gražią formatą, spalvos ir vaizduojamų objektų vienu- mą. O įvairių grafikos techni- kų ir šios rūšies plonybių mėgė- jai bei specialistai parodoje, be abejo, labai domėsis, kaip ir kokiomis priemonėmis visa tai padaryta ir stengsis atidengti visas paslaptis.

k. brd.

Po „Sakalo“ sparnais

(Atkelta iš 3 psl.)

čiuose bus dingęs rankraštis. Ta- da jau ir paties „Sakalo“ sparnai liko pakirpti.

Bet dar prieš tuos grėsmingus įvykius „Sakalas“ suspėjo išleisti, jam užsakius, mano versta P. Ke- lerio „Daugiau džiaugsmo“. Kny- ga buvo išleista geru metu, nes pa- dangės buvo gerokai aptemę, husiminimo ir liūdesio daug. Ir tik- rai reikėjo kaip nors žadintis dau- giau džiaugsmo. Knyga buvo lyg koks „džiaugsmo vadovėlis“. Džiaugės leidėjas, neatsilikio ir vertėjas, jei tuo leidiniu galėjo pra- skaidrinti kai kam ne vieną liūde- sid valandėlę.

Vokiečių okupacijos metu „Sa- kalas“ vėl buvo pakėlus sparnus leisti knygoms, bet nauja grėsmė sugriovė visus planus, „Sakalui“ iš naujo buvo pakirpti sparnai, o netrukus po karo jis buvo „nu- skraidintas“ ir į Sibirą, iš kurio vėl grįžo į savo mieląjį Kauną, bet jau gerokai paliejęs.

ATSIŪSTA PAMINĖTI

Vladas Kulbokas, LIETUVIŲ LITERATŪRINĖ KRITIKA TREMTYJE. Lietuvių Katalikų Mokslo akademija, Roma, 1982 m., 572 psl., \$30.00 (Piazza della Pilotta, 4 Rom, Italia).

Rimvydas Šilbajoris, ŽODŽIAI IR PRASMĖ. Literatūra šiandien Lietuvoje. Akademinės Skautijos leidykla, Chicago, 1982, 268 psl., \$10.00 (8913 S. Leavitt St., Chicago, IL 60620).

Dr. Antanas Rukša, KOVOS DĖL LIETUVOS NEPRIKLAUSOMYBĖS. III tomas. Kovos su lenkais 1920-1923. Lietuvių karių veteranų sąjunga „Ramovė“, Cleveland, 1982, 524 psl., \$17.00.

Antanas Rubšys, ŠV. RAŠTO KRAŠTUOSE. Krikščionis gyvenime, knygų serija Nr. 21, 1982, 430 psl., \$9.00 (P.O. Box 608, Putnam, CT 06260).

Antanas Rubšys, RAKTAS Į SENĄJį TESTAMENTĄ. Pirmoji dalis — Sandora ir Mesijas. Krikščionis gyvenime, knygų serija Nr. 22, 1982, 518 psl., \$10.00 (P.O. Box 608, Putnam, CT 06260).

Dr. Albertas Gerutis, DR. DOVAS ZAUNIUS. Mažosios Lietu- vos sūnus — Nepriklausomas Lietuvos valstybės užsienio reika- lų ministras. Viltis, Clevelande, 1982, 566 psl., \$6.00.

LITUANUS, Volume 28, Number 4, Winter 1982. Lithua- nian Quarterly Journal of Arts and Sciences. Lituanus Founda- tion, Inc., Chicago, metinė asmeniška prenumerata \$10.00, įstaigoms — \$15.00 (6621 S. Troy St., Chicago, IL 60629).

LAISVĖ, 1982 m. rugsėjo mėn., Nr. 85. Politikos žurnalas. Metinė prenumerata JAV ir Kanadoje \$7.00, kitur — \$5.00 (14 Thelma Dr., Bakersfield, CA 93305).

TEVYNĖS SARGAS, 1982 m. Nr. 3. Numerio kaina \$3.00 (6819 S. Washtenaw Ave., Chicago, IL 60629).

NAUJOJI VILTIS, 1982 m. Nr. 15. Politikos ir kultūros žurnalas. Numerio kaina \$5.00 (7150 S. Spaulding Ave., Chicago, IL 60629).

CHRONICLE OF THE CAT- HOLIC CHURCH IN LITHUA- NIA, No. 52, March 25, 1982. American Publication Nov. 1, 1982. Lithuanian Roman Catholic Priests' League of America (351 Highland Blvd., Brooklyn, N.Y. 11207).

CHRONICLE OF THE CAT- HOLIC CHURCH IN LITHUA- NIA, No. 53, May 31, 1982. American Publication December 1, 1982. Lithuanian Roman Catholic Priests' League of America.

Kun. dr. Juozas Vaišnora, MIC, JONAS PAULIUS I. Nuo Alpių kalnų slėnio iki apaštalo Petro sosto. Krikščionis gyvenime, 68 psl., \$1.00. (P.O. Box 608, Putnam, CT 06260).

KRYŽIAUS KELIU. Lietuvoj parengtos mintys. Krikščionis gyvenime, 1982, 200 psl., \$3.00 (P.O. Box 608, Putnam, CT 06260).

ČIURLIONIO GALERIJA 1957-1982. M. K. Čiurlionio galeri- jos katalogas. Chicago, 1982, 124 psl., kaina nepažymėta (5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636).

PASAULIO LIETUVIS, 1982 m. spalio mėn. Nr. 10. Leidinys Bendruomenės minčiai ir gyveni- mui. Metinė prenumerata \$10.00 (5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636).

PASAULIO LIETUVIS, 1982 m. lapkričio mėn., Nr. 11.

PASAULIO LIETUVIS, 1982 m. gruodžio mėn., Nr. 12. Leidinys Bendruomenės minčiai ir gyveni- mui. Metinė prenumerata \$10.00 (5620 S. Claremont Ave., Chicago, IL 60636).

LAISKAI LIETUVIAMS, 1982 m. spalio mėn., Nr. 9. Religinės ir tautinės kultūros žurnalas. Metinė prenumerata \$8.00 (2345 56th St., Chicago, IL 60636).

LAISKAI LIETUVIAMS, 1982 m. lapkričio mėn., Nr. 10.

Religinės ir tautinės kultūros žurnalas.

LAISKAI LIETUVIAMS, 1982 m. gruodžio mėn., Nr. 11. Religi- nės ir tautinės kultūros žurnalas. Metinė prenumerata \$8.00 (2345 56th St., Chicago, IL 60636).

KRIVULĖ, 1982 m. spalio mėn., Nr. 2(36). Leidžia Vakarų Europos Lietuvių sielovada, Kirchen- strasse 5, D-8939 Bad Woerisho- fen, W. Germany.

MŪSŲ SPARNAI, 1982 m. gruod-žio mėn., Nr. 53. Lietuvių evangelikų reformatų žurnalas (4429 S. Talman Ave., Chicago, IL 60632).

TECHNIKOS ŽODIS, 1982 m., Nr. 3. Metinė prenumerata \$6.00, studentams \$2.00 (7980 W. 127 St. Palos Park, IL 60464).

TECHNIKOS ŽODIS, 1982 m., Nr. 4.

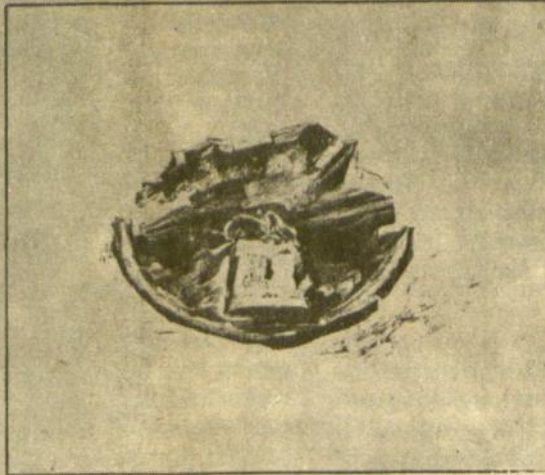
MOTERIS, 1982 m. rugsėjo-spa-lio mėn., Nr. 5. Lietuvių moterų žurnalas. Prenumerata \$10.00 (1011 College St., Toronto, Ont. M6H 1A8, Canada).

MOTERIS, 1982 m. lapkričio- gruodžio mėn., Nr. 6.

KARYS, 1982 m. rugpjūčio-rug- sėjo mėn., Nr. 7. Pasaulio lietuvių karių-veteranų mėnesinis žurna- las. Metinė prenumerata \$15.00

Romas Viesulas

Keturi „haiku“ apie grietelę.